

Ion-Ciprian STOIAN este doctor în istorie. A publicat numeroase articole științifice dedicate istoriei dreptului. Este membru al Institutului de Heraldică, Genealogie și Prosopografie „Sever Zota”, Iași.

Ion-Ciprian Stoian, *Istoria Baroului Iași din 1864 până în 1918*
© 2017 Institutul European Iași, pentru prezenta ediție

INSTITUTUL EUROPEAN

Iași, str. Grigore Ghica Vodă nr. 13, O. P. 1, C.P. 161
euroedit@hotmail.com.; www.euroinst.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
STOIAN, ION-CIPRIAN

Istoria Baroului Iași din 1864 până în 1918 / Stoian Ion-Ciprian ;
cuvânt înainte de Dumitru Vitcu. - Iași : Institutul European, 2017

Conține bibliografie

ISBN 978-606-24-0193-1

I. Vitcu, Dumitru (pref.)

34

Reproducerea (parțială sau totală) a prezentei cărți, fără acordul Editurii,
constituie infracțiune și se pedepsește în conformitate cu Legea nr. 8/1996.

Printed in ROMANIA

ION-CIPRIAN STOIAN

Istoria Baroului Iași din 1864 până în 1918

Cuvânt înainte de Dumitru VITCU

INSTITUTUL EUROPEAN

2017

Cuprins

Cuvânt înainte (Dumitru VITCU) / 7

Introducere / 15

Capitolul 1. Baroul ieșean între anii 1864-1918. Cadrul legislativ / 21

- 1.1. Aspecte legate de legiferarea profesiei de avocat în Moldova până la Unirea Principatelor / 22
- 1.2. Reglementări referitoare la avocați după Unirea Principatelor / 33
- 1.3. Elemente din modelul francez de organizare a activității Corpului de avocați, preluate de legiuitorii români / 36
- 1.4. Prima Lege specială a avocaturii din România – Legea din 4 decembrie 1864 / 44
- 1.5. Legea cu privire la organizarea Corpului de Avocați din 06/06/1884 / 60
- 1.6. Legea cu privire la organizarea Corpului de Avocați din 12/03/1907 / 93
- 1.7. Regulamentul Baroului Iași / 105

Capitolul 2. Înfiițarea și activitatea Baroului Iași (1864-1918) / 119

- 2.1. Adunarea generală a avocaților / 129

Cuvinte-cheie: avocat, barou, legislație, instituție juridică

- 2.2. Consiliul de disciplină / 134
- 2.3. Decanul / 168
- 2.4. Conferințele Baroului / 176
- 2.5. Înființarea Bibliotecii Baroului / 177
- 2.6. Congresul Național al Avocaților, Iași, 1911 / 180

Capitolul 3. Baroul și societatea ieșeană / 203

- 3.1. Originea socială a primilor avocați înscriși în Baroul Iași / 206
- 3.2. Pregătirea juridică a avocaților din Baroul Iași / 210
- 3.3. Avocații și societatea ieșeană / 245

Concluzii / 269

Bibliografie / 275

Anexe / 281

- Anexa I. Lista avocaților înscriși în primul Tablou al Baroului Iași, din anul 1868 / 283
- Anexa II. Repertoriul avocaților înscriși în Baroul Iași între anii 1868 și 1918 / 295
- Anexa III. Decanii și membrii Consiliului de disciplină al Baroului Iași de la 1869 la 1918 / 326
- Anexa IV. Stagiarii admiși în Baroul Iași între anii 1869 și 1874 / 328

Abstract / 331

Résume / 335

Cuvânt înainte

Din perspectiva opțiunilor istoriografice recente, focalizate precumpănitor pe zona politico-diplomatică și, poate nu întâmplător, pe latura comercială a demersurilor, istoria instituțională a fost, este și va rămâne, cel puțin în aparență, o direcție de cercetare subsidiară, lipsită de atractivitatea, motivația și finalitatea altora, poate mai puțin frecventată sau ilustrată de specialiști autentici, dar nu și abandonată ori situată în afara interesului public; ea continuă a-și face loc în peisajul cercetării științifice, fiind diferențiat marcată, îndeobște, de ariditatea temelor componente, de puținătatea celor interesați de cunoașterea, promovarea și aprofundarea acestora, de dificultatea accesului la izvoarele documentare, de ponderea discutabilă a contribuției lor în procesul general al reconstrucției istorice și, nu în ultimul rând, de precaritatea, inconsistența sau perisabilitatea surselor de informare. În plus, ca parte integrantă și fundamentală a oricărei istorii naționale, domeniul reclamă – poate mai mult decât alte direcții de cercetare – o abordare interdisciplinară, dacă se vrea și temeinică. Iar cea dintâi disciplină cu care nu doar se învecinează, ci se intersectează, este știința ori istoria dreptului, ale cărei profil, obiective și instrumentar explică întrucâtva prezența juriștilor în proiecția și realizarea cercetărilor mai substanțiale consacrate instituțiilor, implicit autorităților, administrative centrale și/sau locale.

În asemenea împrejurări, potențial incomplete sau imperfecte, salutăm orice inițiativă menită a optimiza procesul

Capitolul 1

Baroul ieșean între anii 1864-1918 Cadrul legislativ

Legea constitutivă a Corpului avocaților a reprezentat, alături de legile ce organizau activitatea magistraților, un demers important în ceea ce privește efortul de instituționalizare al mediului juridic românesc în perioada modernă. Din punct de vedere cronologic, am abordat doar momentele importante legate de apariția și modificările acestei Legi, anume 1864, 1886 și 1907 și nu am cercetat dispozițiile și legile cu caracter special, de felul celor relative la avocații din Dobrogea – membrii barourilor de acolo au fost numiți direct de Ministerul de Justiție. Aceeași situație s-a repetat în 1913 după preluarea Cadrilaterului.

Într-unul din discursurile sale parlamentare¹, Titu Maiorescu afirma că, în perioada modernă, elita politică românească a fost formată, în majoritate, din avocați. În lipsa unor

¹ „Breasla care în Țara Românească a procurat contingentul cel mai considerabil de oameni, care să participe mai mult la așezarea temeliei și apoi la înălțarea și dezvoltarea tot mai întinsă a edificiului nostru social, e breasla avocaților; și fără nici o exagerațiune se poate spune că întreaga osatură a corpului nostru social modern, a fost aproape în întregime concepută și executată numai de avocați. Avocații sunt răspunzători, în toată puterea cuvântului, și moralicește și în fapt, de toată viața românului” (sic). T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare cu priviri asupra dezvoltării politice a României sub domnia lui Carol I*, vol. I, București, 1897, p. 433.

aprecieri statistice, dificil de întocmit din lipsa unor instrumente de lucru adecvate, putem totuși afirma predominanța juriștilor formați la universități din străinătate, atât în elita liberală, cât și în cea conservatoare. Delimitarea profesiunilor, magistrați și avocați, în rândul acestei elite, este uneori discutabilă, pentru că unele personalități au cumulat mai multe specializări².

1.1. Aspecte legate de legiferarea profesiei de avocat în Moldova până la Unirea Principatelor

Deși Legea de organizare a activității Corpului de avocați din 6 decembrie 1864 era într-o mare măsură inovativă, mai ales prin introducerea instituției baroului, nu înseamnă că instituția apărătorului în justiție, denumit și *vechil de judecată*, iar mai târziu *advocat/avocat* era o noutate juridică sau că nu mai existaseră încercări de legiferare în ceea ce privește activitatea lor.

Nu putem preciza cu exactitate când a apărut obiceiul ca părțile împlicate să poată fi reprezentate printr-un vechil de judecată³. Termenul se regăsește în documente începând cu secolul al XVIII-lea⁴. Studiul lor ne arată că apăreau ca reprezentanți ai împlicinaților în fața instanțelor persoane ce erau împuternicite de către părți ca să le reprezinte în proces. Ei erau numiți pe atunci

² Sunt cazuri în care absolvenții facultăților de drept debutează în magistratură apoi renunță și aleg să profeseze ca avocați (cazul A. D. Xenopol) alteori viceversa era valabilă.

³ Termenul *vechil* are mai multe valențe, dar în text va fi utilizat în înțelesul său de reprezentant al unei părți implicate într-un proces juridic.

⁴ Gh. Ungureanu, *Istoria avocaturii în Moldova, pînă la anul 1880, Istoricul instituției, avocați, documente*, vol. I, Tipografia „Alexandru A. Țerek”, Iași, 1938, p. 6.

*vechili de judecată*⁵. Este foarte probabil ca practica în ceea ce privește ca o parte într-un proces să poată fi reprezentată în fața instanțelor de judecată de un terț să fi fost mult mai veche.

Unii cercetători consideră că această practică a apărut inițial în cadrul familiei, când reprezentarea în acte juridice sau în judecăți se făcea în primul rând pe o bază naturală, organică, printr-o rudă apropiată, care multă vreme nici nu pare a fi avut nevoie de o împuternicire formală. În acele cazuri era probabil obișnuit ca fratele să reprezinte „organic” pe soră, ginerele pe soacră și soțul pe soție, chiar dacă vreunul din ei abuza de această situație. Treptat, calitatea de rudă nu a mai fost suficientă și s-au aplicat în toate cazurile regulile comune ale reprezentării între persoane străine, ajungându-se să se recurgă la indivizi din afara familiei, împuterniciți prin procură scrisă, cunoscută drept *vechilimea* sau *vechilet*, la redactarea diverselor acte juridice sau în judecăți. În documente, procuratorul/împuternicitul a fost inițial înregistrat sub termenul de *ispravnic* sau *vătaf* (termeni ce aveau mai multe valențe), apoi sub cel de *vechil de judecată*. Practica s-a extins, astfel că boierii mari și negustorii erau reprezentați de *vechili*⁶ în afaceri și în judecăți. Practica *procurii* devenise

⁵ *Ibidem*, p. 7.

⁶ Am selectat câteva mențiuni referitoare la vechilii de judecată ai marilor boieri, pe care le redăm aici: *Uricarul*, vol. XI, partea a II-a, Th. Codrescu (coord.), Tipografia Buciumul Român, Iași, 1889, pp. 310-311 „postelnicul N. Balș și Toader Bontăș baș bulubaș Hătmăniei, vechil fiind și deplin răspunzător din partea beizadelei D. Mavrocordat”; *Ibidem*, p. 314; „Luca făclierul, vechil și deplin răspunzător din partea dumisale spatarului Iancu Razu”; *Ispisoace și izvoade*, vol. VI, partea a II-a, *Documentele moșiiilor de peste Prut: Slobozia Bălților, Chirca-Luțeni, Slobozia Doamnei și Hotărnicenii*, Gh. Ghibănescu (coord.), Tipografia „Goldner”, Iași, 1933, p. 33; „Lupul Mânăscuță, vechilul lui Lascarache Roset vel-vornic și Mihalachi Alexandru vechilul mănăstirii Sf. Spiridon”.

curență, purtând numele de *carte de vechil de judecată* sau de *vechilăc*. Nici mânăstrile nu mai apăreau în instanță prin egumen și sobor, ci printr-un *vechil* (călugăr sau laic)⁷.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea se impune o primă reglementare a statutului vechililor de judecăți. Legile codificate în *Mica sinopsă a Basilicalelor*, aplicată în Moldova și Țara Românească în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, *Manualul* lui Donici și *Codul Callimachi*, aplicate doar în Moldova, tratau despre *vechilet* și despre *vechilul de judecăți*. Conform acestor coduri, *vechilul* era cel care „stătea în locul stăpânului la vreo treabă”, iar *vechiletul* era „fapta vechilului”. *Vechiletul* (procura/împuțernicirea) se dădea prin convenție scrisă sau orală, de către stăpân sau altcineva în numele lui, iar mandatarul primea puteri depline sau limitate, pentru un proces sau mai multe, pentru orice acte juridice de administrare sau acte de judecată. *Vechilul* trebuia să acționeze conform înțelegerii și fără rea-credință, altfel era răspunzător față de stăpân. *Vechilul* răspundea și de paguba produsă intereselor mandatarului, dacă neglija să se ocupe de însărcinarea primită. El era recompensat pentru cheltuielile pe care le făcea în vederea îndeplinirii misiunii sale. Actele săvârșite de *vechil* conform însărcinării primite erau opozabile angajatorului. Se mai menționa că *vechilul*, deși primea *vechiletul*, se putea dezice înainte de a începe activitatea sau chiar după aceea, pentru „cuvincioasă pricină și zăticneală” sau și fără motiv, dacă prin această nu producea vreo pagubă stăpânului, dar cu obligația de a-l înștiința în prealabil. *Vechiletul* înceta prin rezilierea împuțernicirii ori odată cu moartea stăpânului sau a vechilului⁸. Odată

⁷ *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, Ovid Sachelarie și Nicolae Stoicescu (coord.), Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1988, p. 497.

⁸ *Ibidem*, p. 497.

cu trecerea timpului, *vechilul de judecăți* nu se mai putea fi împuțernicit decât prin act scris⁹. Conform *Codului Callimachi*, în „pricini criminalicești” reprezentarea prin *vechili* nu era acceptată de instanțe pentru nici una din părți¹⁰.

Nu avem documente care să ateste o organizare profesională și nici norme specifice după care să se fi selecționat cei care se ocupau cu vechilăcul de judecăți. Se poate aproxima că toți cei care voiau și aveau cunoștințe în ceea ce privea pravilele puteau fi vechili de judecată. Remarcăm aici că, după promulgarea Legii din 1864, s-au înființat trei comisii de examinare a avocaților care profesau avocatura, deținerea unei diplome care să ateste studiul Dreptului nefiind considerată ca necesară practicării avocaturii. Rolul acestor comisii era de a verifica dacă persoanele examinate aveau suficiente cunoștințe juridice pentru a practica această profesie. Dacă această situație, a avocaților care aveau cunoștințe de practică juridică, dar care nu dețineau un act care să ateste studiul Dreptului, exista încă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, se poate presupune ca ea să fi existat și anterior.

Vechilul de judecată a fost precursorul avocatului modern. Atribuțiile sale se limitau la cauzele civile, cele penale nefiind de resortul său. Înmulțirea prevederilor ce reglementau în privința vechililor, a atribuțiilor și responsabilităților lor dau imaginea evoluției complexității relațiilor juridice existente la sfârșitul secolului al XVIII-lea în Moldova.

⁹ DJAN Iași, Colecția Documente, pachetul nr. 1045, dosar 25, Aprilie 1825. Procură dată de Catrina Bontăș, fiului ei Costachi Bontăș pentru a o reprezenta în procesul ce-l are cu răzeșii din moșiile Butești și Șofricani, ținutul Iași. În continuare, întăritura Vorniciei Botoșani, din 1825, aprilie 9; întăritura Vorniciei Botoșani, din 1825, aprilie 9.

¹⁰ *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, p. 497.

O situație aparte era rezervată răzeșilor și judecăților implicându-i pe răzeși. Pentru reprezentarea intereselor lor în instanțe, aceștia puteau delega pe unul sau mai mulți dintre ei¹¹. În cazul în care sentința le era defavorabilă, ei făceau recurs, pretextând că nu au fost bine reprezentați și solicitau redeschiderea procesului. Nu vom insista aici asupra acestei chestiuni¹².

Într-o anafora¹³ de la începutul secolului al XIX-lea se făcea referire la *vechilac* și se menționa că trebuie să rămână „după rânduielele și obiceiurile Divanului din vechi lăsate”¹⁴, dar prima atestare a reglementării acestei profesii la începutul secolului al XIX-lea datează din 1803, când, Logofeția Dreptății (echivalent al Ministerului de Justiție) a emis o Hotărâre prin care impunea obligativitatea deținerii cărților de vechilac pentru toți cei care reprezentau părțile în procese. În cazul în care nu aduceau procurile, vechilii nu erau primiți să reprezinte – „pentru ca ori cine vor ave judecăți în Divan și-și vor rândui vechil, fără scrisoare de vechilac să nu vie că nu vor fi primiți și le va fi zadarnică cheltuiala și osteneala cu venirea pe aice (sic)”¹⁵.

¹¹ DJAN Iași, Colecția Documente, pachetul nr.1062, dosar 136, Ianuarie 1840. Vechilimea dată de răzeșii de pe moșia Nărești la mâna serdarului Strățulă și a altor răzeși, prin care sunt împuterniciți să reprezinte obștea la instanțele judecătorești, pentru a scoate 50 de stânjeni de pământ, luat pe nedrept de serdarul Ioniță Capșa. Se învoiesc a-i da pentru osteneală câte doi lei și jumătate de galbeni, 8 ianuarie 1840.

¹² DJAN Iași, Colecția Documente, pachetul nr.1062, dosar 94, August 1837, Vechilimea dată de vornicul Neculai Băgu în mâna vameșului Moisei Petrea, spre a sta la judecată în locul lui în procesul, pe care îl avea cu răzeșii de la Nărești, cu armașul Manolache, la Divanul Apelativ. Acesta este vechilul lor, dar fiind bolnav nu se poate prezenta la proces.

¹³ Raport scris sau memoriu, adresat domnitorului de către un mare dregător.

¹⁴ Gh. Ungureanu, *op. cit.*, p. 8.

¹⁵ *Ibidem*, p. 9.

Această măsură, alături de dispozițiile referitoare la *vechili* cuprinse în *Basilicale*, *Codul Callimachi* și *Manualul* lui Andronache Donici, a fost urmată de alte dispoziții, care începeau să evidențieze interesul autorităților în exercitarea unui control asupra acestei profesii. În 1827, în urma unei anaforele înaintate de boieri, domnitorul Ioniță Sandu Sturdza a anunțat tuturor consulatelor din Iași dispozițiile cuprinse în Hrisovul domnesc din 7 august 1827, prin care se interzicea avocaților străini să mai reprezinte pe moldoveni, motivând că aceștia nu urmăreau decât profiturile personale și nu interesele părților¹⁶.

Această normă ce interzicea străinilor posibilitatea de a practica avocatura în Moldova s-a aflat de mai multe ori în atenția legiuitorilor. Faptul poate fi interpretat fie ca o consecință a suveranității naționale, ca legile și regulamentele unei țări să nu confere drepturi decât în teritoriul lor, fie ca o încercare de respectare a „rânduielelor vechi” ce nu vorbeau despre *vechili de judecată* străini. Apariția și persistența acestei interdicții de-a lungul întregii perioade analizate în acest studiu poate proveni de la o realitate a acelor vremi, anume că avocați străini apăreau în instanțe românești în calitate de reprezentant al unui autohton, fapt ce ducea la apariția de nemulțumiri. Menționăm aici că reglementările franceze în materie, de la începutul secolului al XIX-lea, nu fac referire la avocați străini sau la permisiunea ori interzicerea posibilității lor de practicare a profesiei pe teritoriul statului francez.

O schimbare importantă, în ceea ce privește reglementările cu privire la *vechili* a intervenit o dată cu introducerea

¹⁶ „de s-au oprit cu totul pe străini a se arăta în chip de avocați și a se îmbrăca cu pricini de-a pământenilor, dovedindu-se că scopul lor nu privea decât câștigul lor (sic)”, cf. Gh. Ungureanu, *op. cit.*, p. 11.

Regulamentului Organic al Moldovei, prin articolele cu numerele 307, 322, 323, 328 și 346, cel din urmă privind cauzele penale. Spre deosebire de sfârșitul secolului al XVIII-lea, când *vechilii* nu puteau reprezenta în materie de drept penal, modificările operate acum stabileau noi limite pentru atribuțiile lor.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, a fost introdus în vocabularul juridic și termenul de *avocat*. El coexistă alături de termenul de *vechil*. O primă definiție a fost făcută de juristul Christian Flechtenmacher, care propunea, în 1832, următoarea definiție pentru avocat: „de la *avocare* – a apăra – procurator, este un jurist, legist, cari prin graiu și prin scris se îngrijește pentru iuristice interesuri a părților împincinate cu tocmală de a lua un onorar potrivit cu ostenelele sale și după convențiile date (sic)¹⁷. În perioada regulamentară s-a făcut tranziția în ceea ce privește înlocuirea termenului de *vechil de judecată* cu cel de *avocat* (advocat).

În afară de prevederile menționate, activitatea de completare a normelor juridice referitoare la reglementarea activității avocaților a continuat prin intermediul circularilor emise de Logofeția Dreptății și prin acte promulgate de domnitor. Un asemenea act, datând din 5 septembrie 1834, adresat instanțelor judecătorești din ținuturi, le cerea „să pună stavilă a se mai întrebuința supușii străini de vechili din partea pământenilor (sic)¹⁸”. Din cauza reiterării acestei restricții după numai câțiva ani este evidentă nerespectarea anteriorului hrisov domnesc, ce interzicea străinilor să reprezinte pe localnici în procese.

¹⁷ Gh. Ungureanu, „Date nouă cu privire la viața și activitatea juristconsultilor Christian Flechtenmacher și Damaschin Bojîncă”, extras din *Arhiva*, 1-2, Iași, 1934, pp. 5-6.

¹⁸ Gh. Ungureanu, *Istoria avocaturii în Moldova, pînă la anul 1880, Istoricul instituției, avocați, documente*, p. 19.

Damaschin Bojîncă, juristconsult al Statului, a pregătit, în aceeași perioadă, un proiect numit *Instrucția avocaturii criminalicesc*, iar printr-o circulară a Logofeției Dreptății se interzicea practicarea avocaturii de către funcționarii din cancelariile instanțelor judecătorești. Acest fapt ne determină să credem că interdicția apăruse ca urmare a unor cazuri în care astfel de angajați, pe de o parte reprezentau reprezentau în proces, iar pe de altă uzau de poziția lor în cadrul instanțelor, ca unii ce manevrau toate documentele în procese, pentru a da câștig de cauză celui pe care îl apărau.

Tot în perioada regulamentară au fost început să fie impuse condiții specifice pentru cei care doreau să practice avocatura. Candidatul, care trebuia să fie proprietar și pământean, trebuia să aibă cunoștințe juridice din *Basilicale*, *Codul Callimachi* și *Regulamentul Organic*. El înainta o cerere în acest sens către domnitor, iar în cazul în care era acceptată, cererea era trimisă Logofeției Dreptății, însoțită de rezoluția domnească, iar Logofeția elibera o autorizație de practicarea avocaturii¹⁹.

Înainte de a apărea în fața instanței pentru a pleda, avocatul trebuia să aducă copii după această autorizație, ce erau depuse la Tribunal, pentru fiecare proces în care pleda respectivul avocat.

Pentru a crește gradul de profesionalism al avocaților se simțea nevoia impunerii unor norme de selecție mai stricte.

¹⁹ *Ibidem*, p. 21, unde se află exemplul unui altfel de formular „Logofeția Dreptății, Cătră cinstit Dumnealui, (numele vechilului). Asupra jalobei Dumitale către Prea Înălțatul Domn iată se face cunoscut că au urmat înalta rezoluție la (data), a lunei (luna în curs), în cuprindere că jăluitoarul este proprietariu aice și pământean. Să va împuternici a fi vechil acelora, ci să vor încredința în a sale științi și destoinicie; Marele Logofăt al Dreptății și cavaler Lupu Balș Logofăt Nr...., anul 1835, Iași (sic)”.